

'Vores' globale øjeblik: Fra pandemi til global identitetskamp

Af **Helle Malmvig**

Midt i en pandemi fik George Floyds voldelige død racedebatten til at eksplodere. Samtidigt er *cancel-culture*-krigene i fuld gang. Hvordan får vi skabt et offentligt rum, hvor der er reel ytringsfrihed og folk lytter til og lærer af hinanden? Det er vor tids store udfordring.

Rygsækken står pakket i entréen. Det er aftenen før, jeg skal på gymnasietur til Østberlin. Forinden har vi kæmpet os gennem tykke bøger om Den Kolde Krig, Tysklands deling, dissidenter fra Østblokken. Men på fjernsynet ruller nu helt nye billeder henover skærmen, østberlinere og vestberlinere er kravlet op på Muren. Fra hver sin side hakker de store betonstykker væk med hamre, sten og hvad der findes i nærheden. Hujer, græder og omfavner

hinanden. Muren falder. 9. november 1989 var min generations første historiske øjeblik. Jeg mærkede vingesuset og så grænser blive ophævet.

2020 giver en lignende følelse af historisk tyngde og vendepunkt. De seneste måneder er en pandemi og en global identitetskamp rullet henover kloden. Black Lives Matter har fået statuer til at vælte og luften er ladet med revolution. Men stemningen er en anden; mere dystopisk og polariseret. Hvorfor? Hvordan gik vi fra en global sundhedskrise til en global identitetskamp, og hvilke konsekvenser har det for den offentlige samtale?

Det er marts. En regnfuld, grå, udstrakt måned. Vi følger de forskellige farvede kurver på antallet af indlagte og døde, ser lastbiler i Norditalien køre ligene bort. Verden lukker gradvist

Helle Malmvig (f. 1972) er seniorforsker ved Dansk Institut for Internationale Studier med fokus på international politik, fred og vold. Hun har en ph.d.-grad i international politik fra Københavns Universitet og har været gæsteforsker ved Brown University i USA. Hun er specialiseret i Mellemøstens sikkerhedspolitik, identitetspolitik samt æstetiske udtryk for magt og modmagt.

ned. Samtidig kommer børnene i hjemmeskole, arbejdsdagene forvandler sig til uendelige rækker af Zoom-møder; hjemlige sysler tager over. Mine venner og kolleger rundt om i verden laver tilsyneladende det samme som jeg, og jager frygten på porten med sort galgenhumor.

Min libanesiske veninde sender mig en lille video, hvor familien danser hiphop i køkkenet, alle iført det nu obligatoriske joggingsæt. I Frankrig er det alene et dagligt satireshow på YouTube, der angiveligt holder min ven fra at blive sindssyg i familiens konstante selskab.

Fra New York offentliggør min amerikanske kollega kagebillede efter kagebillede på Facebook. En hel særlig æblecrumble med marengs, en pink chokoladekage med tivolidrys, fragilité med tyk sirup og cashewnødder. Og i Beijing beskriver en af mine yndlingsforfattere med næsten komisk overskud, hvordan der nidkært afsprittes i deres lejlighedskompleks, og papkasserne med online køb, der hober sig op i hallen.

Angsten og usikkerheden er selvfølgelig med os. Men der er noget sært betryggende ved, at hele kloden deler samme frygt og samme småhyggelige overlevelsestrategier. Det føles for en stund som ét globalt skæbnefællesskab. Ingen går ram forbi. Alle holder ud derhjemme og deler det online.

Men det var naturligvis en bekvem illusion fra et ganske bestemt udkigspunkt; idéen om, at alle nu var i samme båd, en privilegeret fejlslutning. For

mens 'vi' arbejdede hjemme i jogginghabit og fik lavet snedkerkøkkener og strikkede pastelfarvede kashmirveste, så ramte den dødelige sygdom nogle langt mere end andre.

Næsten tre gange så mange sorte som hvide er blevet smittet med corona i USA. I Storbritannien udgør

etniske minoriteter en tredjedel af alle coronarelaterede hospitalsindlæggelser, men kun 13 procent af befolkningen. I Libanon levede 45 procent under fattigdomsgrænsen før pandemien – i dag er det 75 procent. Ligesom i resten af verden er det de velbjergede og velforbundne, som kan tage til et landsted i bjergene og arbejde hjemmefra foran computerne. Resten mister deres job eller er nødsaget til at tage offentlige transport på arbejde, sidde ved supermarkedskassen eller gøre rent på plejehjemmene. Stuvet sammen flere generationer i små lejligheder i Paris' *banlieues* eller New Yorks *prospects* er det langt sværere at undgå at smitten. Mange bliver dødeligt syge uden sikkerhedsnet og sundhedsforsikring. Pandemien virker som et ubarmhjertigt forstørrelsesglas, der blæser allerede eksisterende uligheder op i *super-size*. Virussen selv er en ny form for systemisk racisme, der diskriminerer og rammer skævt.

Jeg kan ikke trække vejret

George Floyd holdes nede af politimandens knæ i gruppvækkende 8 minutter og 45 sekunder. Det sorte samfund i USA var allerede på briste-

Pandemien virker som et ubarmhjertigt forstørrelsesglas, der blæser allerede eksisterende uligheder op i *super-size*.

blevet smittet med corona i USA. I Storbritannien udgør

punktet efter årtiers politifølgelse og et straffesystem, der primært fængsler og henretter latinamerikane-re og sorte. Netop fordi coronavirus-sen havde ramt så skævt i månederne forinden, virkede pandemien som den sidste lille gnist, der skulle antænde det store bål. Karantænen gav hele verden en særlig mulighed for at følge med, når billeder af demonstrationer og fornyet politibrutalitet ramte skærmene hjemme i stuerne. Sympatidemonstrationer rejser sig i Europa, Afrika, Asien. Selv i det krigshærgede Idlib er der solidaritetsaktioner. Black Lives Matter er en global begivenhed, som giver anledning til en ny form for selvransagelse.

For den strukturelle racisme er så langt fra blot et amerikansk fænomen. Europas koloniale fortid og egne racistiske praksisser sættes under lup. I lande som Frankrig, Storbritannien og Belgien demonstrerer hundredetusinder mod racisme i politistyrkerne, en statue af Leopold II i Antwerpen og Edward Colston i Bristol fjernes. Også i Danmark raser debatten om dansk kolonialisme i Grønland og Vestindien og om graden af racisme i det danske samfund. Heller ikke den akademiske verden går fri. Securitization-teori anklages for at være racistisk, og Ole Wæver og Barry Buzans gensvar rejser en ny anklage om privilegieblindhed og sexismen. *New York Times'* debatredaktør James Benett presses til gå af efter at have publiceret et kontroversielt indlæg af en senator, der opfordrer til at sætte det amerikanske militær ind mod demonstranterne i Black Lives Matter. Den

millionsælgende forfatter J.K. Rowlings bliver offentlig udskammet og anklaget for transfobiske udtalelser om transseksualitet og køn.

Det får på ny borgerlige stemmer både i udlandet og Danmark til at råbe vagt i gevær. I et åbent brev til det indflydelsesrige *Harper's Magazine* skriver over 150 intellektuelle supernavne fra Rowlings til Rushdie under på, at den åbne fri debat er under pres, at ideologisk konformitet og selvcensur råder, at selve ytringsfriheden er på spil. Redaktører, professorer og journalister bliver angiveligt fyret eller presset til at have 'de rigtige' holdninger på grund af den omsiggribende identitetspolitik og krænkelssparathed. De tør ikke give deres ærlige mening til kende og gå imod strømmen, sådan som det liberale ytringsfrihedsprincip ellers fordrer.

Paradokset er imidlertid, at den modsatte side mener, at de også kæmper for den demokratiske ret til at ytre sig. Kan begge have ret?

Ytringsfrihedens to sider

For at forstå, hvorfor begge positioner kan være gyldige, skal vi tilbage til demokratiets spæde begyndelse i oldtidens Grækenland. Her herskede to samtidige begreber for ytringsfrihed, *parrhesia* og *isegoria*. *Isegoria* var den lige ret for alle til at møde op i folkesamlingen og blive hørt. *Parrhesia* var frihed til at ytre sig, forstået som en tilladelse og modet til at tale ærligt til enhver, høj som lav, selv når det var fornærmende og overgribende tale. Det er den sidste form for ytringsfrihed og frie demokratiske debat, som *Harper's*-brevet forsvarer.

Men hvad nu, hvis den frie demokratiske debat aldrig er herredømmefri? Hvis der altid på forhånd er nogle, der har en privilegeret taleposition; som altid allerede har adgang og netværk, der gør, at de bliver hørt. Der nemt kan få deres perspektiv trykt i *New York Times* eller agere 'talking heads' på alverdens TV-stationer, hvis bøger sælger i millionvis og har flere hundrede tusinde følgere på twitter? Alt imens andre stemmer er tavse og usynlige?

Hvad nu, hvis den frie demokratiske debat aldrig er herredømmefri?

Det er her, at den anden græske forståelse af ytringsfrihed, *isegoria*, kommer ind. Eksempelvis argumenterer professor Judith Butler – og mange i Black Lives Matter-bevægelsen – for, at ytringsfrihed handler om den lige mulighed for at ytre sig i den offentlige debat. Og at den lighed ikke eksisterer, men skal skabes. Hvis spillebanen skal gøres mere lige, skal sorte og andre minoritetsstemmer sættes forrest. For at gøre plads til at de sårbare og marginaliserede kan blive hørt, må de historisk privilegerede eller hadefulde stemmer udgrænses.

Det rejser selvfølgelig et nyt paradoks. Hvis 'den (privilegerede) Anden' om nødvendigt skal ekskluderes, gøres tavs eller offentligt udskammes for at give plads til minoritetsstemmer, så bliver vi indenfor samme diskursive figur og installerer blot en ny ulighed. Et nyt herredømme. Hvert ringhjørne i den identitetspolitiske debat kan nu råbe, at det i virkeligheden er

os, der bliver 'silenced' eller 'cancelled', det er vores frihed til at udtrykke os, der knægtes. Begge påkalder sig friheden til at tale, men trækker på to forskellige historiske forståelser: *isegoria* og *parrhesia*.

Hvor er rummet, hvor vi lytter?

I oldtidens Grækenland var *isegoria* og *parrhesia* afhængig af et afgrænset offentligt rum, hvor ytringsfriheden kunne udfolde sig: folkesamlingen eller *agora-en*. Jeg er ikke sikker på, hvor det rum er i dag. Det sted, hvor vi møder op, lytter, og er nysgerrige, hvor der er plads til at ændre holdning og blive klogere. Hvor 'den Anden' og 'det Andet' ikke på forhånd udelukkes, men skal undersøges.

Den nu afdøde franske filosof Jacques Derrida ville måske sige, at det ikke er et bestemt sted, vi mangler, men snarere en bestemt åbenhed, der kræves. Derrida bliver ofte taget til indtægt for identitetspolitikken, men det ironiske er, at Derrida gennem det meste af sit liv forsøgte at dekonstruere binære identitetskonstruktioner – såsom hvid/sort, mand/kvinde, heteroseksuel/homoseksuel – og det hierarki, de implicerer. De to sider får mening af hinanden, men det er aldrig givet, hvad det vil sige at være for eksempel hvid eller sort. Det er ubestemmeligt og uden essens. I stedet for skråsikre universelle principper var omdrejningspunktet for Derridas filosofi tvivl. Tvivl om at have ret, at sidde inde med sandheden. En bevidsthed om, at vi alle står på gyngende grund og aldrig helt kender de andre, og derfor må have en åbenhed mod det, som er forskelligt og fremmed.

På min studietur til Berlin i 1989 tog jeg en bid af muren med hjem. Den lille betonklump med blå graffiti blev et symbolsk stykke frihed. I tilbageblik kan den også læses som et symbol på blind selvbekræftelse. 'Vi' vandt Den Kolde Krig, 'vi' havde ideologisk ret, 'vi' stod på frihedens side. Uden blik for de spor af undertrykkelse og vold, som den vestlige liberalisme også trak med sig gennem historien. Black Lives Matter er blandt andet et opgør med den form for hvid selvforherligelse af den partikulære historie som universelt fremskridt. Men samtidig ligger der i kampråbet "*Black lives matter*" også en påkaldelse af det fælles menneskelige,

en *interpellation* henvendt til den hvide politibetjent, til det amerikanske retssystem, til dig og mig: sorte menneskeliv er også noget værd. Alle liv bør være lige meget værd!

Mit håb er, at den appel til det fælles menneskelige høres, og at begge sider i den identitetspolitiske debat i højere grad kan åbne sig for tvivlen og mærke jorden, der gynger under os. Lidt mindre sikre på at have ret, og på hvem 'den Anden' er, kan vi række ud efter muligheden for ikke kun at ytre os, men også at lytte.

○○○